

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

NUTARTIS LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2023 m. birželio 14 d.

Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Gođos Ambrašaitytės-Balynienės, Algirdo Taminsko ir Daliros Vasarienės (kolegijos pirmininkė ir pranešėja), teismo posėdyje kasacinio proceso tvarka išnagrinėjo civilinę bylą pagal ieškovo A. Š. kasacinį skundą dėl Klaipėdos apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2022 m. spalio 6 d. nutarties peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal ieškovo A. Š. ieškinį atsakovui M. B. dėl nuostolių atlyginimo ir patikimų priteisimo.

Teisėjų kolegija

nustatė:

I. Ginčo esmė

1. Kasacinėje byloje sprendžiama dėl materialiosios teisės normų, reglamentuojančių neterminuotus panaudos sutartis vienašaliu nutraukimu, aiškinimo ir taikymo.
2. Ieškovas prašė teismo priteisti iš atsakovo 22 587,57 Eur nuostolių atlyginimą, 217,83 Eur palikimą, 5 procentų metines palikimas už priteistą sumą nuo bylos iškėlimo teisme dienos iki teismo sprendimo visiško įvykdymo.
3. Ieškovas nurodė, kad 2017 m. spalio 1 d. su atsakovu sudarė panaudos sutartį, kuria buvo susitarta dėl žemės ūkio paskirties žemės sklypo neatlygintinio naudojimosi iki 2019 m. spalio 31 d. (toliau – ir panaudos sutartis). Atsakovas iki panaudos sutarties termino pabaigos neinformavo, kad ketina nepratešti ir (ar) nutraukti ieškovo naudojimąsi žemės sklypu. Ieškovas žemės sklype 2019 m. rugpjūčio 15 d. pasėjo žeminius rapsus, atliko pasėtų žeminių rapsų priežiūros veiksmus (trėšė ir kt.). Atsakovo nurodymu 2020 m. liepos 26 d. ieškoviui priklausantys žeminiai rapsai buvo sunaikinti. Atsakovas, sunaikinęs pasėtus žeminius rapsus, padarė žalą ieškoviui, kadangi ieškovas turėjo išlaikyti ir negavo suplanuotų pajamų, kurias būtų gavęs pardavęs žeminius rapsus.

II. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinių sprendimų esmė

4. Plungės apylinkės teismas 2022 m. balandžio 15 d. sprendimu ieškovo ieškinį patenkinė iš dalies. Priteisė ieškoviui iš atsakovo 15 729,22 Eur nuostolių atlyginimą, 107,73 Eur palikimą bei 5 (penkių) procentų metines procesines palikimas už priteistą sumą nuo bylos iškėlimo teisme dienos iki teismo sprendimo visiško įvykdymo.
5. Teismas nustatė, kad 2017 m. spalio 1 d. tarp ieškovo ir atsakovo buvo sudaryta panaudos sutartis dėl žemės ūkio paskirties žemės sklypo neatlygintinio naudojimosi iki 2019 m. spalio 31 d. 2019 m. rugpjūčio 15 d., t. y. dar galiojant šalių sudarytai panaudos sutarčiai, ieškovas žemės sklype pasėjo žeminius rapsus ir juos prižiūrėjo (trėšė, pūškė nuo ligų, kenkėjų ir kt.). Ieškovas naudojo žemės sklypu po panaudos sutartyje nustatyto termino pabaigos. Po panaudos sutarties termino pabaigos šalys intensyviai derėjos dėl galimo žemės sklypo nuomos sutarties sudarymo, tačiau nuomos sutartis nebuvo sudaryta dėl nesuderėtų esminių sutarties sąlygų. Atsakovui nepavyko susitarti su ieškovu dėl žemės sklypo nuomos ir jis pradėjo sklypą naudoti savo reikmėms. Atsakovas 2020 m. liepos mėn. deklaravo savo žemės sklypą kaip pūdymą ir pagal nustatytus reikalavimus tuo metu turėjo būti atlikti žolinių augalų įterpimo darbai. Atsakovo nurodymu 2020 m. liepos 26 d. ieškovo užėti pasėliai buvo įterpti į dirvą, kadangi to nepadaręs atsakovas galėjo prarasti tiesiogines išmokas.
6. Teismas nustatė, kad atsakovas, prieš sunaikindamas ieškovo žeminių rapsų pasėlius, neabejotinai žinojo apie ieškovo užsėtus rapsus, taigi pasėlius sunaikino sąmoningai ir veikdamas tyčia. Atsižvelgdamas į šias aplinkybes teismas nusprendė, kad atsakovas, sunaikindamas ieškovo žeminių rapsų pasėlius, atliko neteisėtus veiksmus.
7. Spręsdamas dėl negautų pajamų, teismas nustatė, kad kai ieškovo pasėliai buvo sunaikinti, jie jau buvo visiškai užaugę, todėl nusprendė, kad ieškovas galėjo už išaugintą rapsų derlių gauti pajamų, tačiau jų negavo dėl neteisėtų atsakovo veiksmų. Teismas vertino, kad ieškovas pagrįstai negautas pajamas apskaičiavo remdamasis vidutine rapsų kaina, gauta pardavus kitus ieškovo ūkyje augintus žeminius rapsus, kadangi dėl atsakovo veiksmų ieškovo rapsai buvo sunaikinti ir dėl šių priežasčių objektyviai nėra įmanoma tiksliai nustatyti, kokios pajamos būtų gautos juos pardavus. Teismas atsižvelgė į tai, kad atsakovo žemės sklypas vertintinas kaip našesnis negu vidutinis Skuodo rajone, ir konstatavo, kad ieškovo prašomas priteisti nuostolių (negautų pajamų) atlyginimas yra realus.
8. Vertindamas ieškovo patirtų išlaidų žemės sklypui paruošti rapsų sėjai realumą, teismas pripažino, kad ieškovo nurodomos 15 729,22 Eur išlaidos, susijusios su žemės sklypo paruošimu sėjai, rapsų sėja ir pasėlių priežiūra, yra realios ir labiau tikėtina, jog šias išlaidas ieškovas patyrė.
9. Teismas pripažino, jog sunaikinus pasėlius ieškoviui padaryta 22 587,57 Eur žala, nes ieškovas prarado galimybę gauti pajamų už parduotą išaugintą derlių ir turėjo išlaikyti, kad paruoštų žemės sklypą sėjai, rapsų sėjai bei pasėlių priežiūrai.
10. Pasisakydamas dėl atsakovo argumentų, susijusių su ieškovo nerūpestingais ir neatidžiais veiksmais, lėmusiais žalą atsiradimą, teismas nusprendė, kad atsakovas turi teisę į nuostolių sumažinimą dėl ieškovo neatsargumo.
11. Teismas pažymėjo, kad nors ieškovas teisme teigė, jog prieš pasėdamas žeminius rapsus nepastebėjo, kad netrukus baigsis panaudos sutarties terminas, tačiau Klaipėdos apskrities vyriausiojo policijos komisariato Skuodo rajono policijos komisariato 2020 m. liepos 27 d. rašte užfiksuota, kaip ieškovas policijos pareigūnams pripažino, kad žinojo, jog 2019 m. rudenį žemės sklypo sutartis su atsakovu pasibaigė, tačiau su atsakovu apie tai nekalbėjo. Teismas vertino, kad ieškovas, turintis ilgametę ūkininkavimo patirtį, neabejotinai 2019 m. rugpjūčio mėn. atsakovo žemės sklype pasėdamas žeminius rapsus, suprato ir įvertino tai, kad žeminiai rapsai iki panaudos sutarties termino pabaigos neužaugę, o jų derlius bus nuimamas jau po sutarties termino pabaigos. Ieškovas, prieš pasėdamas žeminius rapsus, nesikreipė į atsakovą dėl panaudos sutarties pratęsimo ar žemės sklypo nuomos sutarties sudarymo, todėl, teismo vertinimu, veikė savo rizika ir nerūpestingai. Teismas nusprendė, kad ieškovo patirtų nuostolių atlyginimas, vadovaujantis teisingumo ir sąžiningumo principais, turi būti sumažintas proporcingai jo kaltei, todėl atsakovo atlygtinatus nuostolius sumažino 6858,35 Eur ir iš atsakovo ieškoviui priteisė 15 729,22 Eur. Atitinkamai teismas sumažino prašomą priteisti palikimą sumą nuo 217,83 Eur iki 107,73 Eur.
12. Klaipėdos apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, išnagrinėjusi bylą pagal ieškovo ir atsakovo apeliacinius skundus, 2022 m. spalio 6 d. nutartimi tenkino iš dalies atsakovo apeliacinį skundą, pakeitė Plungės apylinkės teismo 2022 m. balandžio 15 d. sprendimą ir jį išdėstė taip: priteisė ieškoviui iš atsakovo 5000 Eur nuostolių atlyginimą, 34,25 Eur palikimą ir 5 procentų metines procesines palikimas už priteistą sumą nuo bylos iškėlimo teisme dienos iki teismo sprendimo visiško įvykdymo.
13. Teisėjų kolegija, įvertinusi tai, kad ieškovas naudojo žemės sklypu po panaudos sutartyje nustatyto termino pabaigos, ir vadovaudamasi Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – CK) 6.481 straipsniu, pagal kurį nuomos sutartis tampa neterminuota, jeigu pasibaigus sutarties terminui nuomininkas daugiau kaip dešimt dienų toliau naudojasi daiktu ir nuomotojas tam neprieštarauja, padarė išvadą, kad šalių sudaryta panaudos sutartis tapo neterminuota.
14. Teisėjų kolegija pripažino, kad atsakovo siūsti siūlymai dėl nuomos sutarties sudarymo, įspėjant, kad ieškovas nebevalgė naudotis atsakovo žemės sklypu, laikytini tinkamu informavimu (įspėjimu) apie atsakovo valią nutraukti panaudos sutartį, atitinkamai laikė, kad CK 6.642 straipsnio 1 dalies reikalavimai nutraukiant panaudos sutartį buvo įvykdyti.
15. Apeliacinės instancijos teismas padarė išvadą, kad nors panaudos sutartis buvo tapusi neterminuota, tačiau, atsakovui išreikšus valią nebetęsti panaudos teisių santykių, apie tai pranešimais informavus ieškovo ir pasibaigus CK 6.642 straipsnio 1 dalyje nustatytam trijų mėnesių terminui, suteikiančiam teisę atsisakyti daikto neatlygintinio naudojimo sutarties, šalys siejė panaudos teisiniai santykiai, kai atsakovo nurodymu 2020 m. liepos 26 d. žemės sklype ieškovo pasėti rapsai buvo sunaikinti, jau buvo pasibaigę.
16. Teisėjų kolegija akcentavo, kad nors 2020 m. liepos 26 d. šalių ir nebesiojo panaudos teisiniai santykiai, tačiau nėra pagrindo sutikti su atsakovu, kad ieškovo pasėtų rapsų sunaikinimas yra pateisinamas atsakovo turima teise žemės sklypą naudoti savo nuožūra pagal jo paskirtį. Kolegija sutiko su pirmosios instancijos teismo išvada, kad atsakovas, sunaikindamas ieškovo žeminių rapsų pasėlius, atliko neteisėtus veiksmus. Apeliacinės instancijos teismo vertinimu, pirmosios instancijos teismas pagrįstai konstatavo, kad neteisėtai ieškoviui priklausiančio turto (pasėlių) sunaikinimas lėmė žalą (ieškovo nuostolių) atsiradimą.
17. Teisėjų kolegija, sprendžama dėl ieškovo patirtų nuostolių dydžio, sutiko su atsakovo skundo argumentais, kad nuostoliai, kuriuos atlyginti prašė ieškovas, negali būti laikomi negautomis pajamomis, nes jie neatitinka visų negautų pajamų sąlygų. Kolegija, įvertinusi tai, kad ieškovas rapsus jau žinodamas, jog panaudos sutartis pasibaigė, pripažino, kad ieškovas veikė savo rizika, elgėsi nerūpestingai, todėl nusprendė, kad ieškovas negalėjo turėti teisėto lūkesčio, kad panaudos sutartis bus pratęsta ir (arba) jis toliau galės naudotis žemės sklypu neatlygintinai, ir (arba) su atsakovu bus sudaryta nuomos sutartis. Teisėjų kolegijos vertinimu, dėl šių priežasčių ieškovo įvardijami nuostoliai – negautos pajamos – negalėjo būti numatyti iš anksto, kaip ir negalėjo būti pagrįsti tikimais pajamų gauti, esant normaliai veiklai. Kolegija konstatavo, kad nėra visų teisių praktikoje nurodytų negautų pajamų kriterijų, kurie yra būtini, norint prisiesti negautas pajamas.
18. Teisėjų kolegija atkreipė dėmesį į tai, kad į ieškovo prašomą priteisti 22 805,40 Eur nuostolių sumą patenka ne tik negautos pajamos, bet ir tiesiogiai ieškovo patirtos 15 729,22 Eur išlaidos, susijusios su žemės sklypo paruošimu sėjai, rapsų sėja ir pasėlių priežiūra. Teisėjų kolegija nurodė, kad byloje yra pakankamai įrodymų, pagrindžiančių ieškovo patirtus tiesioginius nuostolius ir jų dydį.
19. Teisėjų kolegija pritarė ieškovo apeliaciniame skunde nurodytiems argumentams, kad pirmosios instancijos teismas, spręsdamas mišrios kaltės klausimą, nepagrįstai vadovavosi teisės normomis, reglamentuojančiomis sutartinę civilinę atsakomybę, o ne CK 6.282 straipsniu, kuris reglamentuoja mišrią kaltę esant deliktinei atsakomybei.
20. Teisėjų kolegija, atsižvelgdama į teisinį reguliavimą ir Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktiką dėl pagrindo mažinti nuostolių atlyginimą arba atleisti kreditorių nuo civilinės atsakomybės esant deliktinei civilinei atsakomybei, nurodė, kad, pagal CK 6.282 straipsnį esant deliktinei civilinei atsakomybei, mišrios kaltės instituto taikymas, o kartu ir priteistinos nuostolių sumos mažinimas, galimas tik nustatęs ieškovo tyčią ar didelį neatsargumą patirtų nuostolių aspektu.
21. Kolegijos vertinimu, aplinkybės, kad ieškovas žinojo, jog 2019 m. rudenį žemės sklypo sutartis su atsakovu pasibaigė, tačiau su atsakovu apie tai nekalbėjo, prieš pasėdamas žeminius rapsus nesikreipė į atsakovą dėl panaudos sutarties pratęsimo ar žemės sklypo nuomos sutarties sudarymo, o 2019 m. rugpjūčio mėn. pasėdamas žeminius rapsus suprato ir įvertino tai, kad derlius bus nuimamas jau po panaudos sutarties termino pabaigos, pagrindžia ieškovo didelį neatsargumą ir nerūpestingumą. Aplinkybė, kad ieškovo veiksmai pasizymėjo dideliu neatsargumu, patvirtina ir tai, kad ieškovas net nebandė išvengti galinčių kilti pasekmių. Kai atsakovas derino nuomos sutarties sąlygas su ieškovu ir ieškoviui buvo žinoma, kad, nesutikęs su nuomos sutarties sąlygomis, atsakovas naudosis žemės sklypu savo nuožūra, ieškovas, net ir žinodamas, kad rapsai gali būti sunaikinti, nedėjo pastangų, kad išvengtų galinčių atsirasti pasekmių, o kaip tik priešingai – numatydamas galinčias kilti pasekmes, sąmoningai tai ignoravo. Ieškovo didelį nerūpestingumą taip pat patvirtina ir tai, kad ieškovas nei prieš sėją, nei iškart po sėjos atsakovo apie sėją neinformavo, o tai padarė tik po daugiau kaip pusės metų.
22. Teisėjų kolegija, atsižvelgdama į nurodytą ieškovo veiksmų vertinimą, padarė išvadą, kad pirmosios instancijos teismas iš esmės tinkamai nustatė esant ieškovo didelį neatsargumą, veikimą savo rizika kaip pagrindą ir sąlygas taikyti mišrios kaltės institutą, tačiau patikslino, kad ieškovo kaltė dėl nuostolių atsiradimo turėjo būti vertinama pagal CK 6.282 straipsnio normos turinį, o ne pagal bendrąsias mišrios kaltės esant civilinei atsakomybei normas (CK 6.253 straipsnio 5 dalis, 6.248 straipsnio 4 dalis).
23. Apeliacinės instancijos teismas, pripažinęs paties ieškovo didelį neatsargumą, kaip nustatyta CK 6.282 straipsnio 1 dalyje, padėjusį žalai atsirasti, atsižvelgdamas į ieškovo ir atsakovo kaltės dydį, teisingumo, protingumo bei sąžiningumo principų įgyvendinimą, konstatavo, kad yra pagrindas ieškoviui padarytą 15 729,22 Eur tiesioginių nuostolių atlyginimą sumažinti iki 5000 Eur.
24. Atsižvelgdama į tai, kad ieškovo reikalavimas dėl nuostolių atlyginimo tenkintas iš dalies, kolegija iš atsakovo ieškoviui už laikotarpį nuo 2021 m. birželio 16 d. iki 2021 m. rugpjūčio 4 d. (bylos iškėlimo teisme diena – 2021 m. rugpjūčio 5 d.) priteisė 5,5 d. Eur palikimą.

III. Kasacinio skundo ir atsiliepinio į jį teisiniai argumentai

25. Kasacinio skundo ieškovas prašo panaikinti Plungės apylinkės teismo 2022 m. balandžio 15 d. sprendimo ir Klaipėdos apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2022 m. spalio 6 d. nutarties dalis, kuriomis ieškoviui priteista mažesnė nuostolių atlyginimo dalis nei ieškiniu prašoma, ir perduoti šią bylos dalį iš naujo nagrinėti pirmosios instancijos teismui. Kasacinis skundas grindžiamas šiais argumentais:
  - 25.1. Teismai pažeidė proceso teisės normas, reglamentuojančias įrodymų (Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau – ir CPK) 176 straipsnis) ir įrodymų vertinimą (CPK 185 straipsnio 1 dalis), todėl nepagrįstai nusprendė, kad ieškoviui neprieštarus jo negautos pajamos. Padaręs išvadą, kad ieškovas negalėjo pagrįstai tikėtis gauti pajamų, esant normaliai veiklai, teismas nevertino byloje esančių įrodymų, patvirtinančių, kad ieškovas nesielgė nerūpestingai, nes žeminius rapsus sėjo vadovaudamasis ilgametė praktika ir negavęs jokios tų praktiką paneigiančios informacijos iš atsakovo; atsakovo veiksmų, tyčinio rapsų derliaus sunaikinimo prieš pat jų nukūlinimą, ieškovas negalėjo numatyti nei sėdamas rapsus, nei vėliau, nes tokie atsakovo veiksmai nelogiški ir niekaip negalėjo būti nuspėjami. Ieškovas iš anksto numatė pajamas už žeminių rapsų pardavimą ir pagrįstai tikėjosi jas gauti.
  - 25.2. Teismai nevertino ieškovo teismo posėdžio metu teiktų paaiškinimų, kad atsakovas buvo informavęs ieškovo apie tai, jog nebeužsėtų kitų ieškovo naudojamų ir atsakoviui priklausiančių žemės sklypų, bet nebuvo nurodęs

veiklos nevykdyti ginčo žemės sklype. Be to, byloje buvo teikti paaiškinimai, jog žemės sklypą ieškovas naudojo ilgą laiką (daugiau kaip dešimt metų), todėl susiklosčius ilgametė praktikai neturėjo pagrindo manyti, kad neturi teisės žemės sklype sėti žieminių rapsų. Panaudos sutartys raštu buvo sudaromos tik tam, kad jas pateiktų Nacionalinei mokesčių agentūrai, siekiant užtikrinti išmokų už žemės sklypą gavimą. Ieškovas ir atsakovas buvo sutarę, kad jei atsakovas nuspręstų netęsti panaudos teisinių santykių, jis (anksčiau – jo tėvai) apie tai informuos ieškovo. Ieškovo paaiškinimai neprieštarauja kitoms byloje esantiems įrodymams ir nėra paneigti atsakovo paaiškinimais. Teismų nepertvintos aplinkybės atskleidžia, kad ieškovas, teisėtai valdantis žemės sklypą, nebuvo nerūpestingas ir, užsiimdamas įprasta ūkininkavimo veikla, galėjo tikėtis iš jos gauti pajamų. Taigi egzistuoja visi trys teismų praktikoje nurodyti negautų pajamų kriterijai.

- 25.3. Teismai pripažino, kad panaudos sutartis tapo neteimiška. Ieškovo ir atsakovo siejantys panaudos santykiai nutrūko 2019 m. spalio 31 d., todėl nėra tiesioginio ryšio tarp panaudos sutarties termino pasibaigimo ir to, kad ieškovas negalėjo tikėtis gauti pajamų iš teisėtai valdomame žemės sklype pasėtų rapsų.
- 25.4. Teismai nevertino, kad atsakovas neatėisė ieškoviui pranešimo apie panaudos sutarties nutraukimą. Teismai tinkamai pranešimais apie panaudos sutarties nutraukimą laikė atsakovo siųstus raštus, nors nė viename jų atsakovas neminėdė, kad panaudos sutartis nutraukiamą. Dėl šios aplinkybės nėra nustatytas panaudos sutarties nutraukimo momentas. Apeliacinės instancijos teismas nurodė, kad 2020 m. liepos 26 d. (derliaus sunaikinimo metu) panaudos santykiai jau buvo nutraukti. Nutartyje turėjo būti tiksliai nustatyta, kuris raštas laikomas pranešimu apie panaudos sutarties nutraukimą ir tikslus panaudos sutarties momentas. Apeliacinės instancijos teismas nuomos sutarties projekto atsiuntimą (2020 m. kovo 9 d.) ieškoviui vertino kaip informavimą apie panaudos sutarties nutraukimą, nors, sutarties šalims derantis dėl kitų sutarties sąlygų ar kitos sutarties dėl to paties objekto, galiojanti sutartis nenustoją galioji.
- 25.5. Teismai nevertino ir nepasisakė dėl to, kad žieminių rapsų derlius spėjo užaugti ir galėjo būti ieškovo nukultas ir parduotas. Atsakovas žieminių rapsų derlių sunaikino tik 2020 m. liepos 26 d., kai iki derliaus nuėmimo buvo likusios tik kelių dienos. Taigi buvo visos sąlygos ieškoviui gauti pajamų.
26. Apeliacinės instancijos teismas netinkamai taikė CK 6.282 straipsnio 1 dalį dviem aspektais: nepagrįstai konstatavo ieškovo didelį neatsargumą; priteisė mažiau nei trečdalį ieškovo patirtų nuostolių atlyginimo, savo sprendimo nemotyvuodamas ir nevertindamas ieškovo ir atsakovo kaltės santykio ir proporcijų.
- 26.7. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas nurodo, kad didelis neatsargumas kaip kaltės forma pasireiškia neprotingu arba šikštriniu rūpestingumo nebuvimu, kai asmuo nėra tiek rūpestingas, kiek akivaizdžiai būtina esamomis aplinkybėmis. Paprastas neatsargumas yra tada, kai veiksmas neatitinka tam tikro rūpestingumo standarto, reglamentuoto įstatyme, kurio tikslas apsaugoti kitus asmenis nuo tos konkrečios žalos, arba neatitinka rūpestingų žmogaus elgesio standarto, kuris protingai tikėtinas įvertinus aplinkybes. Jei ir būtų galima laikyti ieškovo elgesį neprotingu, tai jis galėtų būti kvalifikuojamas tik kaip paprastas neatsargumas. Aplinkybės, kad įstatyme yra nustatytas panaudos teisių santykių testinumas ir susiklosčiusi ilgalaikė šalis siejusių panaudos teisių santykių praktika, patvirtina ieškovo nebuvo pagrindo manyti, kad nebegalės naudoti žemės sklypo. Taigi ieškovas buvo pakankamai atsargus ir rūpestingas, todėl negalima laikyti, kad yra būtinoji sąlyga ieškovo mišrios kaltės deliktinei atsakomybei kilti – ieškovo didelis neatsargumas.
- 26.8. CK 6.282 straipsnio 1 dalies nuostatos gali būti taikomos tik tais atvejais, kai paties nukentėjusio asmens didelis neatsargumas padėjo žalai atsirasti arba ją padidinti, kitaip tariant, tarp žalos atsiradimo (padidėjimo) yra priežastinis tokio fakto ryšys su paties nukentėjusio asmens elgesiu. Ieškovo veiksmams nelenė žalos jo turėti atsiradimo. Ieškovas veikė teisėtai ir turėjo teisėtą tikslą. Be to, žala kilo ne dėl to, kad žemieniai rapsai buvo pasodinti, o dėl to, kad jie buvo sunaikinti. Žala kilo dėl neteisėtų, tyčinių atsakovo veiksmų.
- 26.9. Pagal Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktiką, didelis neatsargumas yra tuomet, kai asmuo neužtikrina elementarių rūpestingumo ir atidumo reikalavimų laikymosi. Vertinant, ar buvo didelis nukentėjusiojo neatsargumas, reikšminga tai, ar nukentėjusysis sąmoningai neatsižvelgė į tam tikrą riziką, dėl kurios buvo instruktutas, įspėtas ar neabejotinai žinojo ją esant. Ieškovas negalėjo numatyti, nebuvo įspėtas ir neabejotinai nežinojo, kad atsakovas sunaikins jo pasėtą derlių.
- 26.10. Nėra aišku, kodėl atsakovo tyčia ir ieškovo neatsargumas buvo įvertintas tokiu santykiu, kad ieškoviui priteistas tiesioginių nuostolių atlyginimas buvo sumažintas net tris kartus. Apeliacinės instancijos teismas nemotyvojo, kodėl, pats pripažinęs, jog atsakovas sunaikino pasėlus sąmoningai ir veikdamas tyčia, konstatavo, kad atsakovas turi atlygti tik 5000 Eur žalą. Toks sprendimas reiškia, kad teismas laiko, jog už žalą yra daugiau atsakingas ieškovas negu atsakovas, nors tam nėra teisinio ir faktinio pagrindo. Ieškovas savo veiksmams neprisiėjo prie žalos kilimo. Teismas dėl šių aspektų nepasisakė, todėl sprendimo dalis dėl žalos dydžio yra nemotyvuota, tik formaliai nurodyta, kad priteistas žalos atlyginimo dydis sumažintas atsižvelgiant į ieškovo ir atsakovo kaltę. Ieškovo veiksmams, pasodinant žieminius rapsus žemės sklype, kurio grąžinimo atsakovas net nesiekė, negali būti laikoma žalos atsiradimo priežastimi. Todėl ieškoviui priteistas žalos atlyginimas, šį bylą nagrinėjant pirmosios instancijos teisme jis išamai pagrindė rašytiniais įrodymais.
26. Atsakovas atsiliepinu į kasacinį skundą prašo atmesti ieškovo kasacinį skundą ir palkiti nepakeistą Klaipėdos apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2022 m. spalio 6 d. nutartį. Atsiliepime nurodomi šie argumentai:
- 26.1. Nepagrįsti ieškovo argumentai, kad teismai nevertino teismo posėdžio metu jo teiktų paaiškinimų dėl to, kad atsakovas nebuvo nurodęs veiklos nevykdyti žemės sklype, o susiklosčiusi ilgametė šalių žemės sklypo naudojimo praktika nesudarė pagrindo ieškoviui manyti, kad jis neturi teisės žemės sklype sėti žieminių rapsų. Apeliacinės instancijos teismas tinkamai įvertino faktinius bei teisinius aspektus ir visiškai pagrįstai pakaitė pirmosios instancijos teismo sprendimą. Ieškovo teikti paaiškinimai byloje nebūtų lėmę kitokio teismo faktinių aplinkybių vertinimo. Atsakovo paaiškinimai, susiję su informavimu dėl nesinaudojimo žemės sklypu, buvo priešingi ieškovo duotiems paaiškinimams – atsakovas žodžiu buvo nurodęs ieškoviui, kad pasibaigus panaudos sutarčiai ieškovas žemės sklypo naudoti toliau neatlygtinai nebegalės, ir jo buvo paprašyta nieko žemės sklype nebesėti. Atsakovas ieškovo informavo ne apie kitus ieškovo naudojamus atsakoviui priklausančius žemės sklypus, bet būtent apie tą žemės sklypą, dėl kurio tarp šalių kilo ginčas. Ieškovo ir atsakovo paaiškinimai prieštaravo vieni kitiems, todėl apeliacinės instancijos teismas prie atitinkamų išvadų priėjo atsižvelgdamas į byloje esančių įrodymų visumą (CPK 185 straipsnis).
- 26.2. Aplinkybė, kad ieškovas dirbo atsakovo žemės sklypus apie 10–20 metų, neatleidžia ieškovo nuo bendradarbiavimo pareigos vykdymo. Atsakovas, kaip žemės sklypo savininkas, po panaudos sutarties pabaigos gali turėti teisėtą likusį žemės sklypą naudoti pats ar jį nuomoti tretiesiems asmenims, todėl ieškovas, siekdamas išvengti galinčių kilti nesutarimų, turėjo pareigą informuoti atsakovą apie savo ketinimą sėti rapsus atsakoviui priklausančiame žemės sklype, o ne lengvabūdiškai tikėtis, kad panaudos sutartis bus pratęsta ar ieškovas turės galimybę žemės sklypu naudotis kitais pagrindais. Ieškovas, neturėdamas teisėto lūkesčio, kad panaudos sutartis bus pratęsta, sąmoningai prieš pasibaigiant panaudos sutarties terminui žemės sklype užėjo žieminius rapsus. Apie tai, kad žemės sklype užsėti žemieniai rapsai, ieškovas informavo atsakovą ne prieš pat sėją ar per protingą terminą po jos, bet po daugiau kaip pusės metų.
- 26.3. Ieškovo negautos pajamos, įvardijamos kaip nuostoliai, negalėjo būti numatytos gauti iš anksto, kaip ir negalėjo būti pagrįstai tikimosi jas gauti esant normaliai veiklai. Faktas, kad ieškovas savavališkai pasėjo žieminius rapsus prieš pasibaigiant panaudos sutarčiai, leidžia spręsti, kad tai nėra laikoma normalia veikla, o tikėtis iš anksto gauti pajamų esant tokioms sąlygoms būtų neologizmas. Ieškovas neturėjo teisėto lūkesčio, kad panaudos sutartis bus pratęsta ir (arba) jis toliau galės naudotis žemės sklypu neatlygtinai. Pajamų ieškovas negavo dėl savo paties veiksmų savavališkai pasėjus pasėlus žemės sklype, o vėliau ir nesąžiningai vedus derybas dėl žemės sklypo nuomos. Šiuo atveju nėra visų teismų praktikoje įtvirtintų sąlygų, kurioms esant patirti nuostoliai būtų vertinami kaip negautos pajamos, todėl kasaciniame skunde išdėstyti teiginiai yra nepagrįsti.
- 26.4. Priešingai nei nurodo ieškovas, apeliacinės instancijos teismas nuomos sutarties projekto atsiuntimo ieškoviui nevertino kaip informavimo apie panaudos sutarties nutraukimą. Apeliacinės instancijos teismas, įvertinęs 2020 m. kovo 20 d. nuomos sutarties projektą ir kitą šalių susirašinęją, padarė išvadą, kad po panaudos sutarties termino pabaigos šalys pakankamai intensyviai derėjosi dėl galimo žemės sklypo nuomos sutarties sudarymo. Apeliacinės instancijos teismas pagrįstai nusprendė, kad tinkamai pranešimas apie panaudos sutarties nutraukimą laikomi atsakovo siųsti 2020 m. balandžio 9 d. ir 2020 m. balandžio 29 d. raštai, nes iš šių raštų turinio buvo aišku atsakovo ketinimas žemės sklypą naudoti savo nuožūra ieškoviui nesutikęs žemės sklypo nuomoti. Konstatavus, jog atsakovo siųsti raštai yra laikomi tinkamais pranešimais apie panaudos sutarties nutraukimą, panaudos sutarties nutraukimo momentą galima nustatyti pagal pirmojo atsakovo siųsto rašto datą (2020 m. balandžio 9 d.). Kadangi šalių sudarytai neteimiškai panaudos sutarčiai taikomos CK 6.642 straipsnio nuostatos, atsakovas neprivalėjo papildomai informuoti ieškovo, kad panaudos sutartis nutraukiamą po trijų mėnesių.
- 26.5. Apeliacinės instancijos teismas pagrįstai nusprendė tik dėl ieškoviui padarytų 15 729,22 Eur tiesioginių nuostolių mažinimo ir, nutaustęs didelį ieškovo neatsargumą bei atsakovo neteisėtus veiksmus, juos sumažino iki 5000 Eur. Toks apeliacinės instancijos teismo sprendimas atitinka suformotą teismų praktiką negautų pajamų klausimu ir tai, kad visą šią situaciją lėmė paties ieškovo itin nerūpestingi veiksmai. Nepagrįsti ieškovo argumentai, kad tokiu būdu ieškovas yra daugiau atsakingas negu atsakovas. Įvertinęs faktiškai susiklosčiusią situaciją teismas, atsižvelgdamas į teisingumo, protingumo ir sąžiningumo principus, siekė išlaikyti šalių interesų pusiausvyrą.
- 26.6. Ieškovas nepagrįstai nurodo, kad neva joks protingas žmogus susiklosčiusioje situacijoje negalėtų numatyti atsakovo veiksmų – sąmoningo žieminių rapsų sunaikinimo. Ieškovas, kaip ilgametė ūkininkavimo patirtį turintis subjektas, kuriam taikomi didesni atidumo ir rūpestingumo reikalavimai, galėjo ir turėjo numatyti galinčias atsirasti pasekmes ir jas numatė, tačiau tai ignoravo ir savo sąmoningais veiksmais prisidė visą su tuo susijusią riziką. Šios aplinkybės patvirtina ieškovo didelį neatsargumą ir nerūpestingumą.
- 26.7. Apeliacinės instancijos teismas tinkamai taikė CK 6.282 straipsnį. Ieškovo didelį nerūpestingumą patvirtina aplinkybė, kad ieškovas nei prieš sėją, nei iškart po jos neinformavo atsakovo apie ją, o tai padarė tik po daugiau kaip pusės metų. Ieškovas, pasėdamas žieminius rapsus, suprato ir įvertino tai, kad žemieniai rapsai iki panaudos sutarties termino pabaigos neužaugs, o jų derlius bus nuimamas jau pasibaigus panaudos sutarčiai. Ieškovas, prieš pasėdamas rapsus, nesikreipė į atsakovą dėl panaudos sutarties pratęsimo ar žemės sklypo nuomos sutarties sudarymo, todėl veikė savo rizika ir nerūpestingai.
- 26.8. Ieškovas nepagrįstai teigia, kad apeliacinės instancijos teismo nutartis yra nepagrįsta ir nemotyvuota. Apeliacinės instancijos teismas ne tik ištyrė visas reikšmingas bylos aplinkybes, tinkamai taikė galiojančias teisės normas, bet ir priėmė teisėtą ir pagrįstą sprendimą (nutartį), kurio nėra pagrindo naikinti pagal kasaciniam skunde išdėstytus argumentus, nes jis visiškai atitinka teisingumo, protingumo ir sąžiningumo principus. Ieškoviui priteista nuostolių atlyginimo suma adekvati, proporcinga ir protinga esant byloje nustatytoms aplinkybėms.

Teisėjų kolegija

konstatuoja:

IV. Kasacinio teismo argumentai ir išaiškinimai

Dėl neteimištos panaudos sutarties vienašalių nutraukimų reglamentuojančių teisės normų aiškinimo ir taikymo

27. Pagal CK 6.629 straipsnio 1 dalyje įtvirtintą panaudos sutarties apibrėžimą, panaudos sutartinė viena šalis (panaudos davėjas) perduoda kitai šaliai (panaudos gavėjui) nesunaudojamąjį daiktą laikinai ir neatlygtinai valdyti ir juo naudotis, o panaudos gavėjas įsipareigoja grąžinti tą daiktą tokios būklės, kokios jis jam buvo perduotas atsižvelgiant į normalų susidėvėjimą arba sutartyje nustatytos būklės. Neatlygtinai naudojimosi daiktu sutarčiai atitinkamai taikomos CK 6.477 straipsnio 2 ir 3 dalys, 6.478, 6.479, 6.481 straipsnių, 1 ir 2 dalių ir 6.501 straipsnio nuostatos, reglamentuojančios nuomos teisinius santykius (CK 6.629 straipsnio 2 dalis).
28. CK 6.481 straipsnyje įtvirtinta, kad jeigu pasibaigus sutarties terminui nuomininkas daugiau kaip dešimt dienų toliau naudojasi daiktu ir nuomotojas tam neprieštarauja, tai laikoma, kad sutartis tapo neteimiška. Kadangi ši nuostata taikoma ir panaudos teisiniams santykiams, tai pasibaigus panaudos sutarties terminui ir patiriantis panaudos gavėjas daugiau kaip dešimt dienų toliau naudojantis daiktu, o panaudos gavėjui tam neprieštaraujant, laikoma, kad panaudos sutartis tapo neteimiška. Nuo to momento, kai panaudos sutartis tampa neteimiška, šie sutartiniai santykiai gali pasibaigti tik nutraukiant sutartį.
29. Vienašalių neteimištos panaudos sutarties nutraukimą reglamentuoja CK 6.642 straipsnio 1 dalis, kurioje įtvirtinta, kad kiekviena daikto neatlygtinai naudojimo sutarties šalis bet kada turi teisę nutraukti neteimišką panaudos sutartį, įspėjusi apie tai kitą šalį prieš tris mėnesius, jeigu sutartis nenustatė kitokio termino. Taigi panaudos davėjas panaudos sutartį gali nutraukti laikydamasis šioje normoje nustatytos tvarkos, t. y. ne vėliau kaip prieš tris mėnesius pateikdamas panaudos gavėjui pranešimą apie sutarties nutraukimą.
30. Kasacinio teismo yra išaiškinta, kad, nutraukiant sutartį vienašališkai, svarbu laikytis sutarties nutraukimo pagrindų ir tvarkos, antraip toks (neteisėtas) nutraukimas nesukurs pakeičiamųjų teisiųjų padarinių. Pateiksimas apie sutarties nutraukimą pagal teisinį turinį yra vienašalis sandoris, todėl jis gali būti veiksmingas nutraukiant sutartį (dvishalį sandorį) tik tada, kai atlikta laikantis tam nustatytos tvarkos (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. liepos 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-209-916/2021, 55 punktas).
31. Vienašalis sutarties nutraukimas nesikreipiant į teismą, t. y. pranešant apie sutarties nutraukimą kitai šaliai, leidžia ne teisminiu keliu pabaigti sutartinius santykius. Kadangi vienašalis sutarties nutraukimas kartu yra vienašalis sandoris, tai šalies valia turi būti aiškiai išreikšta. Tik nuo aiškaus valios nutraukti sutartį išreikimo kita šalis supras ir žinos, kada pasibaigus šalis siejantis sutartiniai santykiai. Panaudos sutarties atveju įstatymus nustato specialų reikalavimą (nesant šalių kitokio susitarimo), kad valia apie sutarties nutraukimą būtų išreikšta prieš tris mėnesius. Šis terminas skirtas šalims (ypač adresatui) pasirodžiusi sutarties nutraukimui ir galimoms jo padariniams. Todėl nedviprasniškas valios vienašališkai nutraukti sutartį išreikimo ir sutartyje arba įstatyme nustatyto termino laikymasis yra būtinos teisėto panaudos sutarties nutraukimo prielaidos. Nesant jų (arba vienos iš jų) toks panaudos sutarties nutraukimas būtų laikomas arba neteisėtu, arba panaudos sutartis būtų laikoma nenutraukta.
32. Įspėjimas ir termino pasibaigimas (CK 6.642 straipsnio 1 dalis) yra juridiniai faktai, nutraukiantys turto panaudos sutartį. Šių vienašališko panaudos sutarties nutraukimo sąlygų svarba pabrėžiama ir kasacinio teismo praktikoje, kurioje nurodoma, kad norėdama vienašališkai nutraukti panaudos sutartį šalis privalo išreikšti savo valią, apie sutarties nutažomą nutraukimą pranešimu informuodama kitą sutarties šalį. Toks pranešimas yra būtina vienašališko sutarties nutraukimo sąlyga (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. sausio 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-13/2008). Neteimištos panaudos sutarties vienašališko nutraukimo prieš terminą pagrindinė sąlyga yra panaudos davėjo duotas prieš tam tikrą laiką įspėjimas apie sutarties su panaudos gavėju nutraukimą; įspėjimo apie neteimištos sutarties nutraukimą pakanka, kad panaudos sutartis būtų nutraukta pagal CK 6.642 straipsnio 1 dalį (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. gegužės 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-303/2004; 2008 m. sausio 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-13/2008). CK nenustatė įspėjimo dėl panaudos sutarties nutraukimo formos bei turinio reikalavimų. Todėl įspėjimo turinui keliamas vienintelis ir būtinas reikalavimas, kad panaudos davėjas aiškiai išreikštų savo valią nutraukti sutartį žodine arba rašytine forma (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. kovo 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-206-415/2016, 35 punktas). Suėjus CK 6.642 straipsnio 1 dalyje nustatytam trijų mėnesių panaudos gavėjo įspėjimo apie neteimištos panaudos sutarties nutraukimą terminui, panaudos sutartis pasibaigia (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. sausio 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-13/2008).
33. Nagrinėjamoje byloje teismų nustatyta, kad šalys buvo sudariusios terminuotą žemės sklypo panaudos sutartį trejiems metams. 2019 m. rugpjūčio 15 d., t. y. dar galiojant šalių sudarytai panaudos sutarčiai, ieškovas žemės sklype pasėjo žieminius rapsus ir juos prižiūrėjo (trešę, pūrkė nuo liū, kenkėjų ir kt.). Apeliacinės instancijos teismas nustatė, kad, pasibaigus panaudos sutarties terminui, panaudos gavėjas (ieškovas) toliau naudojo žemės sklypą, nenustatė, kad panaudos davėjas (atsakovas) tam prieštaravo, todėl konstatavo, kad šalių sudaryta panaudos sutartis tapo neteimiška. Šalys 2020 m. kovo–balandžio mėnesiais intensyviai derėjosi dėl galimo žemės sklypo nuomos sutarties sudarymo, tačiau nuomos sutartis nebuvo sudaryta dėl nesuderėtų esminių sutarties sąlygų. Atsakovo nurodymu 2020 m. liepos 26 d. ieškovo užsėti pasėliai, būvę panaudos sutarties pagrindu valdomame žemės sklype, buvo sunaikinti.
34. Apeliacinės instancijos teismas, sprenddamas dėl šalies siejančių teisiųjų santykių, nustatė, kad atsakovo atstovo 2020 m. balandžio 9 d. pranešime dėl žemės sklypo nuomos nurodyta, jog „juo atveju, jei jis pasiūlymą atmes ar atsakymo per nustatytą terminą nepateiks, pasilikame teisę be atskiro pranešimo naudoti M. B. nuosavybės teise priklausančią žemės sklypą savo nuožūra, taip pat kreiptis į teismą dėl nuostolių atlyginimo joms nesąžiningai derantis, dėl ko nuo panaudos sutarties pabaigos iki šiol negalėjo naudoti žemės sklypo, jo išnuomoti ir pan.“ 2020 m. balandžio 29 d. pranešime dėl naudojimosi žemės sklypu nurodyta, kad „nuo šio momento dėl kokie jįsų veiksmų

minėtame žemės sklype be išankstinio savininko M. B. rašytinio sutikimo bus laikomi tyčiniu (jums apie tai žinant) veikimu prieš savininko valią, neteisėtu asmeninės nuosavybės teisės pažeidimu, savavaldžiaumu.“

35. Šiuos atsakovo atstovo siūlymus dėl nuomos sutarties sudarymo, įspėjant, kad ieškovas kažkada atėityje nebegalės naudotis atsakovo žemės sklypu, teismas laikė tinkamu informavimu (įspėjimu) apie atsakovo valią nutraukti panaudos sutartį, atitinkamai nusprendė, kad CK 6.642 straipsnio 1 dalies reikalavimai nutraukiant panaudos sutartį buvo įvykdyti. Apeliacinės instancijos teismas konstatavo, kad atsakovo valią nutraukti panaudos sutartį buvo aiškiai išreikšta ir šalis siejė panaudos sutarties santykiu, kai ieškovo pasėti rapsai buvo sunaikinti, jau buvo pasibaigę.
36. Ieškovas kvestionuoja šią teismo išvadą, teigdamas, jog teismas nevertino, jog atsakovas, atstovaujamas profesionalaus teisininko, niekada taip ir neatsiuntė ieškovui pranešimo apie panaudos sutarties nutraukimą; teismų procesiniuose dokumentuose nėra nustatytas panaudos sutarties nutraukimo momentas; apeliacinės instancijos teismas tik deklaratyviai nurodė, kad sunaikinant derlių santykius atsakuičiai jau buvo nutraukti; nutartyje turėjo būti tiksliai nurodyta, kuris raštas laikomas pranešimu apie panaudos sutarties nutraukimą ir tikslus panaudos sutarties nutraukimo momentas. Su šiais kasacinio skundo argumentais teisėjų kolegija iš esmės sutinka.
37. Apeliacinės instancijos teismas, vertindamas 2020 m. balandžio 9 d. ir 29 d. atsakovo atstovo siūlytus pranešimus, nenurodė, kuris iš šių pranešimų (ar abu) laikytinas tinkamu pranešimu apie vienašalį sutartinių santykių nutraukimą, ir tiksliai nenustatė panaudos sutarties nutraukimo momento, nors ši aplinkybė yra esminė sprendžiant dėl šalis siejusių teisinių santykių (ne)egzistavimo nuo metu, kai ieškovui buvo padaryta žala.
38. Minėta, kad teismas nustatė, jog 2020 m. kovo–balandžio mėnesiais šalys derėjos dėl nuomos sutarties sudarymo, t. y. sprendė dėl panaudos teisiųjų santykių pakeitimo į nuomos teisinius santykius, tačiau, nesusitarus dėl nuomos, panaudos davėjas reikėjęs pretenzijas panaudos gavėjui dėl neteisėto žemės sklypo naudojimo. Tai, kad šalys pradėjo derėtis dėl nuomos sutarties sudarymo, nesudaro pagrindo teismams tokius atsakovo veiksmus vertinti kaip panaudos davėjo aiškų ir nedviprasmišką išreiškė valią nutraukti sutartį. 2020 m. balandžio 9 d. pranešimas, kuriame atsakovas teigia apie jam nuosavybės teise priklausančio žemės sklypo naudojimą ieškovui nepasirašius nuomos sutarties, nesudaro pagrindo jo vertinti kaip aiškaus ir nedviprasmiško valios nutraukti neteterminuotą panaudos sutartį išreiškimo kitai šaliai. Teisėjų kolegija neturi teismo pagrindo šį pranešimą pagal jo turinį vertinti kitaip nei šalių derybų dėl nuomos sutarties įsą ir konstatuoja, kad šiuo pranešimu panaudos davėjas neįsėpė apie sutarties nutraukimą, t. y. aiškiai neišreiškė valios vienašališkai nutraukti neteterminuotą panaudos sutartį, todėl 2020 m. balandžio 9 d. pranešimas nelaidytinas tinkamu, aiškiu ir nedviprasmišku įspėjimu apie panaudos teisiųjų santykių nutraukimą.
39. 2020 m. balandžio 29 d. pranešime kalbama apie ieškovo veiksmų neteisėtumą jau toliau naudojantis atsakovo žemės sklypu. Nors šis pranešimas pagal savo turinį taip pat negali būti laikomas visiškai aiškiu ir nedviprasmišku, tačiau, kolegijos vertinimu, atsižvelgiant į kitas bylos faktines aplinkybes – į ilgai trukusias ir nesėkmingas derybas dėl nuomos ir į šį paskutinį atsakovo pranešimą, jo pavadinimą ir turinį, ieškovas turėjo 2020 m. balandžio 29 d. pranešimą vertinti kaip įspėjimą apie panaudos sutarties nutraukimą. Vis dėlto, jei 2020 m. balandžio 29 d. pranešimas būtų pripažintas tinkamu ieškovo informavimu apie panaudos sutarties nutraukimą, atsižvelgiant į CK 6.642 straipsnio 1 dalyje įtvirtintą trijų mėnesių įspėjimo terminą, panaudos teisiniai santykiai būtų laikomi nutrauktai 2020 m. liepos 29 d. Tuo tarpu žala ieškovui padaryta 2020 m. liepos 26 d., t. y. šalis dar siejant panaudos teisiniams santykiams.
40. Teisėjų kolegija, remdamasi nurodytais argumentais, padaro išvadą, kad apeliacinės instancijos teismas netinkamai aiškino ir taikė CK 6.642 straipsnio 1 dalį, reglamentuojančią panaudos teisiųjų santykių vienašališką nutraukimą, nesant teismų praktikoje nurodyto būtino įspėjimo turinui keliamo reikalavimo – aiškiai išreikštos valios nutraukti sutartį, atsakovo 2020 m. balandžio 9 d. siūstą pretenziją kvalifikavo kaip panaudos davėjo įspėjimą nutraukti panaudos sutartį, o vertindamas 2020 m. balandžio 29 d. pranešimą, neatsižvelgė į CK 6.642 straipsnio 1 dalyje įtvirtintą įspėjimo nutraukti panaudos teisinius santykius terminą, todėl padarė teisiskai nepagrįstą išvadą, jog tuo metu, kai ieškovui buvo padaryta žala, šalis siejė panaudos teisinius santykius jau buvo pasibaigę.
41. Konstatavus, kad tuo metu, kai ieškovui buvo padaryta žala, neteterminuota panaudos sutartis įstatymo nustatyta tvarka nebuvo nutraukta (pasibaigusi), darytina išvada, kad šalis siejo panaudos teisinius santykius ir iš jų kylančios abipusės teisės ir pareigos – ieškovo teisė neatlygintinai naudotis jam perduotu žemės sklypu, o atsakovo pareiga – perduoti žemės sklypą ir netrukdyti juo naudotis. Panaudos sutarčiai tebegaliojant ir ieškovui teisėtai naudojantis žemės sklypu, nėra teisinio pagrindo taikyti abiejų šalių misijos kaltės institutą reglamentuojančių teisės normų ir ieškovo naudojimą žemės sklypu panaudos sutarties pagrindu vertinti kaip kaltus jo veiksmus bei spręsti dėl ieškovo patirtų nuostolių atlyginimo sumažinimo. Tokiu atveju, esant teismų nustatytoms visoms atsakovo civilinės atsakomybės sąlygoms, ieškovas turi teisę į visų 15 729,22 Eur patirtų išlaidų, susijusių su žemės sklypo paruošimu sėjai, rapsų sėja ir pasėlių priežiūra, atlyginimą (CK 6.249 straipsnio 1 dalis).

Dėl negautų pajamų atlyginimo

42. Ieškovo ieškiniu prašomi priteisti 22 587,57 Eur nuostoliai susidėję iš 15 729,22 Eur turėtų išlaidų, susijusių su rapsų sėja, ir 6858,35 Eur negautų pajamų, kurias ieškovas būtų gavęs pardavęs rapsus.
43. Pagal CK 6.249 straipsnio 1 dalį žala yra asmens turto netekimas arba sužalojimas, turėtis išlaidos (tiesioginiai nuostoliai), taip pat negautos pajamos, kurias asmuo būtų gavęs, jeigu nebūtų buvę neteisėtų veiksmų. Piginė žalos išraiška yra nuostoliai. Jeigu šalis nuostolių dydžio negali tiksliai įrodyti, tai jų dydį nustato teismas.
44. Negautos pajamos, kaip netiesioginiai nuostoliai, yra asmens pagrįstai tikėtinos gauti lėšos, kurias asmuo būtų gavęs iš teisėtus veiklos, jeigu nebūtų buvę neteisėtų veiksmų. Kasacinio teismo praktikoje laikomasi nuostatos, kad negautos pajamos kvalifikuojamos kaip turinė žala, kai jos atitinka šiuos kriterijus: 1) ar pajamos buvo numatytos gauti iš anksto; 2) ar pagrįstai tikėtasi jas gauti esant normaliai veiklai; 3) ar šių pajamų negauta dėl neteisėtų skolininko veiksmų (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus plenarinės sesijos 2006 m. lapkričio 6 d. nutarimas civilinėje byloje Nr. 3K-P-382/2006; 2008 m. vasario 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-62/2008; 2022 m. gegužės 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-110-916/2022, 36 punktas).
45. Pirmosios instancijos teismas, atsižvelgdamas į tai, kad rapsų derlius buvo sunaikintas prieš pat jo nukilimą, nusprendė, kad ieškovas galėjo už rapsų derlių gauti pajamų, tačiau jų negavo dėl atsakovo veiksmų. Apeliacinės instancijos teismas nusprendė, kad ieškovo prašomos priteisti negautos pajamos neatitinka visų teismų praktikoje nurodytų negautų pajamų kriterijų, t. y. negalėjo būti numatytos iš anksto ir negalėjo būti pagrįstai tikimosi pajamos gauti esant normaliai veiklai.
46. Konstatavus, kad panaudos sutartis nebuvo pasibaigusi, kai atsakovas sunaikino derlių, darytina išvada, kad ieškovas teisėtai valdė žemės sklypą ir užsiėmė įprasta ūkininkavimo veikla. Esant teismų nustatytoms aplinkybėms, kad ieškovas pasėjo žeminius rapsus ir juos prižiūrėjo (trėšė, pūškė nuo ligų, kenkėjų ir kt.), pasėti rapsai prieš sunaikinimą jau buvo užaugę, kad rapsų derlius sunaikintas dėl tyčinio atsakovo veiksmų, darytina išvada, jog ieškovo pajamos buvo numatytos gauti iš anksto ir jis pagrįstai tikėjosi jas gauti iš savo veiklos, o pajamų negavo būtent dėl neteisėtų atsakovo veiksmų. Taigi ieškovo prašomos priteisti negautos pajamos atitinka visus kasacinio teismo praktikoje nurodytus kriterijus, yra apskaičiuotos remiantis vidutine rapsų kaina, gauta pardavus kitus ieškovo ūkyje augintus žeminius rapsus, todėl ieškovas turi teisę į 6858,35 Eur nuostolių negautų pajamų forma atlyginimą (CK 6.249 straipsnio 1 dalis).
47. Remdamasi išdėstytais argumentais, teisėjų kolegija nusprendžia, kad apeliacinės instancijos teismas netinkamai taikė CK 6.249 straipsnio 1 dalį ir padarė teisiskai nepagrįstą išvadą, jog ieškovo prašomos priteisti negautos pajamos neatitinka kasacinio teismo praktikoje suformuluotų negautų pajamų kaip turinės žalos kvalifikavimo kriterijų.
48. Tokiu atveju ieškovas taip pat turi teisę į visas prašytas priteisti 217,83 Eur palūkanas (CK 6.210 straipsnio 1 dalis, 6.261 straipsnis), o procesinės palūkanos priteisinos nuo visos 22 805,40 Eur ieškovui iš atsakovo priteistos sumos (CK 6.37 straipsnis, 6.210 straipsnio 1 dalis).
49. Teisėjų kolegija, remdamasi išdėstytais argumentais, konstatuoja, kad apeliacinės instancijos teismas, padarydamas išvadą, jog atsakovas aiškiai išreiškė valią dėl sutarties nutraukimo, netinkamai aiškino ir taikė panaudos sutarties nutraukimą reglamentuojančias teisės normas, todėl padarė neteisėną išvadą dėl panaudos sutarties nutraukimo ir, nesant teisinio pagrindo, taikė mšrią šalių atsakomybę reglamentuojančias teisės normas, ir tuo pagrindu nepagrįstai sumažino ieškovui iš atsakovo atlyginimą už patirtus nuostolius ir palūkanų dydį. Šis materialiosios teisės normų pažeidimas sudaro pagrindą pakeisti apeliacinės instancijos teismo nutartį ir ieškovo ieškinių patenkinimui visiškai (CPK 359 straipsnio 1 dalies 2 punktą).
50. Teisėjų kolegija pažymi, kad pagal CK 6.253 straipsnio 6 dalyje nustatytą teisinį reguliavimą, asmeniui netaikoma civilinė atsakomybė dėl kito asmens turto sunaikinimo, jeigu turto sunaikinimas padarant žalos tomis aplinkybėmis buvo vienintelis būdas išvengti didesnės žalos. Nagrinėjamoje byloje atsakovas neįrodinėjo ir teismas nenustatė, kad per laikotarpį nuo 2020 m. liepos 29 d. (kai panaudos teisiniai santykiai būtų laikomi nutrauktai) iki tol, kai būtų buvęs nuimtas rapsų derlius, atsakovas būtų patyręs didesnės žalos, nei jos patyrė ieškovas.
51. Bylą išnagrinėję teismas nustatė, kad ieškovui buvo žinoma aplinkybė, jog 2019 m. rudenį su atsakovu sudaryta panaudos sutartis pasibaigė, tačiau jis nesikreipė į atsakovą dėl panaudos sutarties pratęsimo ar žemės sklypo nuomos sutarties sudarymo prieš pasėdamas žeminius rapsus, nors jų derlius turėjo būti nuimamas jau po panaudos sutarties termino pabaigos. Teismas pagrįstai vertino, kad, atlikdamas tokius veiksmus, ieškovas veikė savo rizika ir elgėsi nerūpestingai, tačiau tokie ieškovo veiksmai neprisidėjo prie žalos atsiradimo, t. y. jie nenulėmė rapsų sunaikinimo. Reikalavimai dėl savininko ar kito teisėto žemės sklypo valdytojo nuostolių (negautų pajamų) atlyginimo jam negalinti naudoti žemės sklypo pagal paskirtį per laikotarpį nuo 2020 m. liepos 29 d. iki tol, kai rapsų derlius buvo nuimtas, nagrinėjamoje byloje nebuvo pareikšti.
52. Teisėjų kolegija nepasisako dėl kitų kasacinio skundo argumentų kaip neturinčių teisinės reikšmės šios bylos galutiniam rezultatui.

Dėl bylinėjimosi išlaidų

53. Pagal CPK 93 straipsnio 1 dalį šaliai, kurios naudai priimtas sprendimas, jos turėtas bylinėjimosi išlaidas teismas priteisia iš antrosios šalies, nors ši ir būtų atleista nuo bylinėjimosi išlaidų mokėjimo į valstybės biudžetą. Šio straipsnio 5 dalyje įtvirtinta, kad jeigu apeliacinės instancijos teismas ar kasacinis teismas, neperduodamas bylos iš naujo nagrinėti, pakeičia teismo sprendimą arba priima naują sprendimą, jis atitinkamai pakeičia bylinėjimosi išlaidų paskirstymą.
54. CPK 98 straipsnio 1 dalyje nurodyta, kad šaliai, kurios naudai priimtas sprendimas, teismas priteisia iš antrosios šalies išlaidas už advokato ar advokato padėjėjo, dalyvavusių nagrinėjant bylą, pagalbą, taip pat už pagalbą rengiant procesinius dokumentus ir teikiant konsultacijas. Dėl šių išlaidų priteisimo šalys teismu raštu pateikia prašymą su išlaidų apskaičiavimu ir pagrindu. CPK 98 straipsnio 2 dalyje reglamentuota, kad šalies išlaidos, susijusios su advokato ar advokato padėjėjo pagalba, atsižvelgiant į konkrečios bylos sudėtingumą ir advokato ar advokato padėjėjo darbo ir laiko sąnaudas, yra priteisiamos ne didesnės, kaip yra nustatyta teisingumo ministro kartu su Lietuvos advokatų tarybos pirmininku patvirtintose rekomendacijose dėl užmokesčio dydžio.
55. Patenkinus ieškovo kasacinį skundą, pakeitus apeliacinės instancijos teismo nutartį ir ieškovo ieškinių patenkinimui visiškai, ieškovas turi teisę į bylinėjimosi išlaidų atlyginimą visų instancijų teismuose.
56. Ieškovas už ieškinių sumokėjo 513 Eur žyminio mokesčio ir turėjo 4949,89 Eur atstovavimo išlaidų pirmosios instancijos teisme, iš viso 5462,89 Eur. Teisėjų kolegija, atsižvelgdama į teiktų procesinių dokumentų skaičių ir vykusių teismo posėdžių trukmę, padaro išvadą, kad šios išlaidos neviršija Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2004 m. balandžio 2 d. įsakymu Nr. IR-85 (2015 m. kovo 19 d. įsakymu Nr. IR-77 redakcija) patvirtintų Rekomendacijų dėl civilinės bylose priteistino užmokesčio už advokato ar advokato padėjėjo teikiamą pagalbą (toliau – Rekomendacijos) 7, 8.2, 8.13, 8.16, 8.17, 8.19 punktuose nustatytų maksimalių užmokesčio dydžių ir jų atlyginimas priteistinas ieškovui iš atsakovo.
57. Ieškovas pateikė įrodymus, kad už apeliacinį skundą sumokėjo 157 Eur žyminį mokesť ir turėjo 3540 Eur išlaidų už teisinę advokato pagalbą, rengiant apeliacinį skundą ir atsiliepimą į atsakovo apeliacinį skundą, iš viso 3697 Eur. Šios išlaidos neviršija Rekomendacijose nustatyto maksimalaus užmokesčio dydžio už apeliacinio skundo ir atsiliepimo į apeliacinį skundą parengimą, todėl jų atlyginimas priteistinas ieškovui iš atsakovo.
58. Kasaciniame teisme ieškovo turėtos bylinėjimosi išlaidos sudaro 4678,56 Eur – 400 Eur žyminio mokesčio ir 4278,56 Eur advokato atstovavimo išlaidų. Išlaidų dydį ir faktą patvirtinantys įrodymai pateikti. Ieškovo prašomos priteisti atstovavimo išlaidos viršija Rekomendacijų 7, 8.13 punktuose nustatytą maksimalų užmokesčio dydį už kasacinio skundo parengimą, todėl ieškovo prašomų priteisti atstovavimo išlaidų dydis mažintinas iki maksimalaus rekomenduojamo dydžio – 3957,80 Eur. Tokiu atveju ieškovui iš atsakovo priteistinas 4357,80 Eur bylinėjimosi išlaidų atlyginimas kasaciniame teisme. Iš viso ieškovui iš atsakovo priteistinas bylinėjimosi išlaidų atlyginimas sudaro 13 517,69 Eur.
59. Kasaciniame teisme nesusidarė išlaidų, susijusių su procesinių dokumentų įteikimu.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 359 straipsnio 1 dalies 2 punktu, 362 straipsnio 1 dalimi,

nutaria:

Pakeisti Klaipėdos apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2022 m. spalio 6 d. nutartį ir ją išdėstyti taip:

Ieškovo A. S. ieškinių tenkinti.

Priteisti ieškovui A. S. (a. k. (duomenys neskelbtini)) iš atsakovo M. B. (a. k. (duomenys neskelbtini)) 22 587,57 Eur (dvidešimt du tūkstančius penkis šimtus aštuoniasdešimt septynis Eur 57 ct) nuostolių atlyginimo, 217,83 Eur (du šimtus septyniolika Eur 83 ct) palūkanų, 5 (penki) procentų metines procesines palūkanas už priteistus 22 805,40 Eur (dvidešimt du tūkstančius aštuonis šimtus penkis Eur 40 ct) nuo bylos iškėlimo teisme dienos (2021 m. rugpjūčio 5 d.) iki teismo sprendimo visiško įvykdymo ir 13 517,69 Eur (trylikos tūkstančių penkių šimtų septyniolikos Eur 69 ct) bylinėjimosi išlaidų atlyginimą.

Ši Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis yra galutinė, neskundžiama ir įsiteisėja nuo priėmimo dienos.

Teisėjai

Ambrasaitė-Balynienė

Algirdas Taminskas

Dalia Vasarienė